

PIONIERUL CHIRURGIEI RENALE ÎN TRANSILVANIA: JÓZSEF BRANDT

dr. I. Orbán

Lumea științifică a comemorat în 1969 centenarul genezei chirurgiei renale. Pionierul ei a fost Gustav *Simon*, profesor de chirurgie la Heidelberg. *Simon* aparține tipului de savanți, a căror nume este binecunoscut nu numai oamenilor de specialitate, dar și laicilor. Vestita sa operație — care după unele aprecieri contemporane a frizat o tentativă de crimă — a fost de ne-numărate ori descrisă, atât cu scrupulozitate științifică, cât și sub formă dramatizată (1).

Mult mai puțin cunoscut este în schimb faptul că, la puțin timp după operația lui *Simon* și cu totul independent de dinsul, a avut loc o încercare similară și la Cluj. În anul 1873 profesorul de chirurgie I. *Brandt* a îndepărtat cu succes rinichiul unui agricultor de 25 de ani.

I. *Brandt* s-a născut în anul 1841 în comuna Păučișoara (jud. Mureș). Urmează studiile medicale la Viena, unde în anul 1864 obține diploma de doctor în medicină, în 1865 cea în chirurgie, iar în 1867 certificatul de operator și diploma de magistru în oculistică și obstetrică. Între 4 august 1861 — 30 septembrie 1865 lucrează la spitalul civil din Viena ca aspirant, în calitate de medic secundar (2). Prin decizia Ministerului Instrucției Publice Maghiare (nr. 13479 din 20 decembrie 1867) este numit profesor suplinitor la Institutul medico-chirurgical din Cluj, iar la 12 septembrie 1871, prin decizia nr. 16741, este numit profesor ordinar, cu drepturi depline. Timp de 30 de ani va sta în fruntea Clinicii chirurgicale din Cluj, care din anul 1872 devine instituție universitară. Numai la sfîrșitul carierei sale profesionale îi va fi dat să lucreze într-o instituție dotată conform concepțiilor sale. Atunci cînd în anul 1900 se mută în noua clinică chirurgicală — pentru care a luptat o viață întreagă — nu e departe de momentul final al drumului său, care pune capăt unei cariere

pline de realizări (1912). La festivitatea de inaugurare, în discursul său a abordat problema aversiunii față de spital. Toată viața l-a preocupat dacă va sosi oare timpul, când spitalele perfect amenajate vor risipi teama bolnavilor față de această instituție. *Brandt* a ajuns să vadă numai începutul acestei ere noi.

Contemporanii săi îl descriu ca pe un om distant, cu o figură austeră, brădată de riduri, dar arată în același timp că, în contradicție cu acest exterior sever, chirurgul clujean a fost în realitate un altruist, animat de un sincer crez umanist. Pentru acest fapt, pledează între altele, că *Brandt* a denumit primul sanatoriu din Cluj, fondat din bani proprii „Spitalul Crucea Roșie“, dorind să exprime astfel că instituția nou fondată, trebuie să deservească în mod cu totul dezinteresat bolnavii, aidoma organizației mondiale a Crucii roșii (4).

Crezul umanist al lui *Brandt* răzbate puternic din articolele sale apărute între anii 1902—1908, în ziarul *Ellenzék* din Cluj, sub titlul „Știință și umanism“.

El este acela care în anul 1869 execută, al doilea din Transilvania, în Spitalul chirurgical rudimentar instalat din Cluj, extirparea unui chist ovarian. Prima operație de acest gen a fost efectuată de medicul primar din Arad, *János Darányi* (1868) (5). Meriță semnalat că în 1868 *Brandt* introduce o nouă metodă de operație în structura uretrală (6), iar în 1869 publică în revista medicală *Orvosi Hetilap* (nr. 13, 14) o lucrare privind două cazuri de retenție urinară. La una din intervenții a executat cu succes puncția vezicii urinare, despre care va scrie el însuși: „După cunoștințele mele, pînă în prezent acest procedeu nu a fost utilizat în practică“ (7). Dacă ne gîndim că în timpul războiului franco—german (1870) gangrenele răniților nu au putut fi încă combătute, intervențiile abdominale al lui *Brandt* dovedesc atît o tehnică excelentă, cît și faptul că ar fi avut unele idei proprii privind asepsia, pe atunci încă în fază incipientă. Metoda listeriană — introdusă în Transilvania pentru prima oară de același *Brandt* — începe să se răspîndească în Europa abia în jurul anului 1870. Istoria științei consemnează atît data dezastrului acestei metode la Dublin (1867), cît și prima ei recunoaștere în Europa (1870). În acest an, *Carl Tirsch* din Lipsca este primul care publică rezultatele sale pe o perioadă de 3 ani, timp în care aplicînd metoda Lister, în clinica sa nu au mai apărut cazuri de septicemie.

Brandt descrie operația efectuată de el, privind extirparea rinichiului în numărul 49 și 50 al revistei medicale din Budapesta „*Orvosi Hetilap*“. Comunicarea sa începe cu o aserțiune, care exprimă elocvent modestia autorului: „Adesea se întîmplă în viață, și s-a întîmplat adeseori, că ceea ce savanți geniali n-au îndrăznit să abordeze, s-a putut realiza datorită unei întîmplări fericite, opera inspirației unui plaga străimptă „prolabează o formațiune relativ mare, de consistență carnoasă și care — după cum se afirmă — ar fi fost reintrodusă în cavitatea abdominală de către un laic“.

István Palkó, de 25 de ani, agricultor din comuna Copșa Mică, la 3 iunie 1873 a fost rănit de un prieten în stare de ebrietate cu un cuțit în regiunea stîngă. Leziunea a fost urmată de o hemoragie „de 4—5 oboni (Obonul=uncia=35001 g), datorită însă compreselor reci aplicate imediat, hemoragia a fost în curînd oprită“. După 2—3 ore apar accese de tusă, asociate cu dureri vii, iar drept urmare prin plaga străimptă „prolabează o formațiune relativ mare, de consistență carnoasă și care — după cum se afirmă — ar fi fost reintrodusă în cavitatea abdominală de către un laic“.

Ulterioarele accese de tusă au pricinuit din nou prolabarea acestei formațiuni. De aceea la 24 de ore de la rănire, în seara zilei de 4 iunie 1873 bolnavul a fost transportat la spitalul lui *Brandt*.

După examinarea minuțioasă a bolnavului, *Brandt* stabilește diagnosticul, arătînd că e vorba „de o formațiune tumorală, de consistență carnoasă, dură, lungă de 9 cm, largă de 6 cm, lată, ovalară“, care nu este altceva, decît rinichiul stîng lezat. Diagnosticul a fost facilitat de faptul că „din tu-

moare, respectiv de pe suprafața acesteia se scurge periodic un lichid sub forma unor picături transparente, care iau mai târziu culoarea galbenă“.

Indicația operației fiind fără echivoc, *Brandt* se hotărăște pentru executarea ei, căci așa cum scrie: „În urma stării anatomice schimbate, cât și în urma tulburărilor de circulație, rinichiul lezat va suferi tulburări de nutriție atât de grave, încât acestea vor duce probabil la distrugerea parenchimului său“. „S-a pus doar problema care să fie conduita mea în acest caz rar? Trebuie să mărturisesc sincer, cazul a fost pentru mine cu totul nou. Despre cercetările experimentale pe acest tărîm ale profesorului *Simon* din Heidelberg am aflat abia după ce bolnavul meu plecase în stare vindecată din spital.“

Cele două zile dintre internarea bolnavului și operația, chirurgical clujean le-a utilizat pentru a cumpăni urmările posibile ale intervenției.

Prima problemă la care căuta un răspuns, era dacă poate trăi omul cu un singur rinichi? Va răspunde astfel: „Faptul, că organismul uman poate trăi și dacă unul din rinichi și-a pierdut progresiv funcțiunea, în urma unor procese patologice, mi-a fost cunoscut. A trebuit în schimb să clarific problema, dacă sistarea bruscă a funcțiunii unui rinichi nu provoacă fenomene grave, și anume uremia.“

Brandt a căutat în primul rînd să se documenteze cu privire la starea rinichiului sănătos, de funcțiunea căruia depindea soarta viitoare a bolnavului, orientîndu-se atît pe baza datelor anamnezei, cît și din examenul conținutului vezicii renale.

De pericolul lezării peritoneului — problemă care a produs atîtea griji lui *Simon* —, *Brandt* „nu s-a temut“.

O deosebită atenție mai ales din punctul de vedere al prognosticului, a trebuit să acorde stării cordului, căci așa cum scrie „după învățătura lui *Traube* în afecțiunile renale și în primul rînd în tulburările circulației renale, din cauza tensiunii arteriale mărite în sistemul aortic, trebuie să apară fenomene de hipertrofie“. După opinia sa însă răspunsul la această întrebare va putea fi formulat numai după o îndelungată observație postoperatorie, respectiv pe baza unor experiențe pe animale. Rămînea însă problema hemoragiei intraoperatorii. Explicația acestei probleme rezidă în descrierea operației. Extirparea rinichiului a avut loc la ora 10 a.m., în ziua de 7 iunie, fiind executată astfel: într-un ac drept a fost introdus un fir dublu răsucit de mătăsoasă chinezească, cu care a fost străpuns pediculul renal și legat în 2 timp. La început a extirpat cu bisturiul „numai un fragment al rinichiului“ pentru a evita „o hemoragie masivă prin lezarea pediculului“, care ulterior a fost urmată de extirparea renală totală.

Dacă lui *Simon* nu i-a reușit sistarea hemoragiei decît la a treia ligatură, la *Brandt* „nu a apărut hemoragie nici în timpul, nici după intervenție.“ Acest fapt se datorește evident ligaturii mai moderne și mai adecvate utilizate de *Brandt*.

În a doua parte a articolului său *Brandt* descrie decursul clinic al intervenției, precum și rezultatele analizei urinei secretate, din seara de 7 iunie pînă în ziua de 23 iunie, cînd „bolnavul părăsește spitalul, în stare de deplină sănătate“.

Cantitatea de urină eliminată de bolnav în 24 de ore a fost notată astfel:

„La 7 iunie (jumătate de zi) 310, în ziua de 8 iunie 923, în 9—905, în 10—1425, în 11—1221, în 12—992, în 13—1278, în 14—1222, în 15—1348, în 16—1306, în 17—1296, în 18—1324, în 19—1312, în 20—1437, în 21—1498, în 22—1513 grame.“

Din acest tabel reiese, că „rinichiul sănătos la început a secretat o cantitate mai mare de urină ca jumătatea cantității medii produse de ambii rinichi, iar în scurt timp a atins cantitatea normală secretată de aceștia.“

„Decursul atît de favorabil al cazului — scrie *Brandt* — m-a stimulat să studiez din punct de vedere fiziologic și chirurgical problema extirpației renale.“ Semnalează că după operație a început efectuarea unor experiențe pe animale, rezultatele cărora, precum și răspunsul la problema „dacă extirparea renală trebuie să fie executată pe cale abdominală sau ingvinală“ ne promite că o va relata într-un alt articol. Acest studiu pînă în prezent nu a putut fi găsit.

Operația lui *Brandt* nu a fost urmată nici de osanale, nici de amenințări cu lapidarea, ca cea a lui *Simon*. Ea a decurs modest, și a rămas aproape fără ecou, deși în unele descrieri ale operației găsim amintit faptul că, metoda a fost adoptată și de alții și — mai ales școala germană — a supranumit-o operația lui *Brandt* (6).

Sosit la redacție: 10 iunie 1972.

Bibliografie

1. THORWALD J.: A sebészeti évszázada. Gondolat, Budapest, 1959, 218; 2. *** Arhiva I.M.F. Tirgu Mureș. Fondul Institutului medico-chirurgical din Cluj. 13479/20 decembrie 1867; 3. *** Annales Universitatis Litterarum Regiae Hungaricae Francisco-Josephinae Kolosvariensis. Kolozsvár, 1911, 14; 4. PARÁDI F.: A kolozsvári egyetem századvégi orvostanáriai. Erdélyi Múzeum Egyesület Vándorgyűlése Désen, 1942. október 18—20, Kolozsvár, 1943, 121; 5. PÓLYA J.: Az orvostudomány regénye. Béta, Irodalmi RT, Budapest, 1941, 555; 6. *** Erdély magyar egyeteme. Kolozsvár. Az erdélyi Tudományos Intézet kiadása. Kolozsvár, 1941, 206; 7. BRANDT I.: Orv. Hetil. (1869), 13, 201; idem: (1869), 14, 220; 8. BRANDT I.: Orv. Hetil. (1873), 49, 881; idem: (1873), 50, 896; 9. SZABÓ D.: A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem orvosi kara, 1872—95-ben, Budapest, 1896, 39.

